

Saksframlegg

Saksmappe:
2012/37

Saksbeh:
Sissel Dahl Løw (enhetsleder), Line Brandt (enhetsleder)

Dato: 19.09.2012
Arkivkode:
323.0

Saksgang

Utvalg	Møtedato
Bydelsutvalget	18.10.2012
Barne- og ungekomiteen	11.10.2012
Barne- og ungdomsrådet	09.10.2012

Kvalitet i bydelens barnehager med vekt på språkinnlæring

Sammendrag:

Saken omhandler bydelens tiltak for å sikre et godt miljø for språkinnlæring i alle bydelens kommunale barnehager.

Bakgrunn for saken:

Bydelsutvalget fattet følgende verbalvedtak under behandling av budsjett 2012:

"VB2: Barnehager – kvalitet

Bydelsutvalget er opptatt av høy kvalitet i barnehagene. Dette gjelder ikke bare for barnehagebygningene og uteområdene, men også for de ansatte. Det skal være nok ansatte, og de skal være kvalifiserte til den jobben de skal gjøre. Dette gjelder også språklig - mye av språkinnlæringen skjer i barnehagen, og de ansatte i barnehagene er en viktig del av dette. Bydelsutvalget ber direktøren komme tilbake med en sak om standarden i den enkelte barnehage i bydelen, og ber om at språkinnlæring tillegges ekstra vekt".

Saken ble lagt frem for bydelsutvalget 14. juni d.å..

Bydelsutvalget tok saken til etterretning, men ba om følgende ny sak:

Bu ber bydelsdirektør komme tilbake med en sak om hvordan barnehagene i bydelen som oppnår lavest resultat i brukerundersøkelsen, kan oppnå bedre resultater ved neste brukerundersøkelse

Saksframstilling:

Plan for språkstimulering og språkmiljø

Styringsgruppa for kompetanseheving i barnehagene satte i januar 2012 ned en arbeidsgruppe som skulle kartlegge barnehagenes bevissthet, kompetanse, fysiske miljø og behov i forhold til gode språkmiljøer i barnehagen. Arbeidet skulle resultere i en forpliktende plan for det videre arbeidet med språkstimulering og språkmiljø i våre barnehager.

Bakgrunn for at arbeidet er satt i gang er tro på betydning av å utvikle praksis der praksis skjer, behov for å dokumentere det faglige og pedagogiske innholdet, betydningen av språk for barns deltakelse i samfunnet og føringer fra departementet, rådhuset og egne politikere. Arbeidsgruppen har bestått av enhetsledere, fagledere og spesialpedagog/logoped.

Arbeidsgruppens mål er: Sikre at bydel Sagene sine barnehager har et godt språkmiljø og

arbeider med systematisk språkstimulering slik at alle barn starter på skolen med best mulig utgangspunkt.

I september 2012 leverte arbeidsgruppa et ferdig dokument som har som mål;

”Barnehagene i bydel Sagene skal ha et godt språkmiljø og arbeide systematisk med språkstimulering, slik at alle barn starter på skolen med et best mulig utgangspunkt for videre læring og danning. ”Planen er forpliktende og det er lagt klare føringer for implementering og gjennomføring av kravene i planen. Planen følger som vedlegg til saken.

Hovedelementene i planen er:

1. bakgrunn
2. Minstestandard for barns språkmiljø
3. kartlegging av språk og språkmiljø
4. flerspråklighet
5. samarbeid med foreldrene
6. de ansattes kompetanse
7. samarbeidspartnere

Gjennom å ta planen i bruk vil barnehagene raskt finne ut hvor de må styrke sin kompetanse, endre praksis eller utbedre det fysiske miljøet

Resultatet på kartlegging som ble gjort i oppstart av arbeidet, viste et stort engasjement og høy bevissthet rundt dette språk (vedlegg 2 i planen). Det gjøres mye bra arbeid i våre barnehager, og det er mye kunnskap om betydningen av den voksnes rolle i språkinnlæringen hos barna. Resultatet viste imidlertid at bevisstheten rundt å tilrettelegge det fysiske miljøet barnehagen var noe mindre tilstede.

Norskkurs for ansatte i barnehagene

Byrådsavdeling for kunnskap og utdanning har satt av midler til norskkurs for noen ansatte i bydelens barnehager.

Byrådsavdelingen ba bydelene gi et anslag over hvor mange ansatte i barnehagene som pr 20.01.2012 hadde behov for norsk kurs.

Rapportering fra bydelene viste at det var et samlet behov for norskkurs for om lag 230 barnehageansatte.

Bydel Sagene har mottatt kr 100 000. Midlene skal gi norskopplæring for minimum 10 ansatte i barnehagene.

Barne- og ungdomsavdelingen i bydel Sagene har valgt å engasjere voksenopplæringen på Skullerud. Kontaktperson og koordinator er Veronica Øyre.

Norskkurset er for de fast ansatte som prater dårligst norsk. Tema på kurset er arbeidsnorsk med fokus på barnehagespråket.

Følgende kursdager:

Kurs i arbeidsnorsk for barnehager i bydel Sagene

Kartlegging: 29.08.2012

Gruppe:	Antall timer:	Antall uker:	Oppstart:	Slutt:	Dag:	Tid:
Arbeidsnorsk	52	13	03.09.2012	03.12. 2012	Mandag	09:00-12:00

Deltagere

	Barnehage	Enhet
1	Torshovgata barnehage	Bjølsen barnehageenhet
2	Torshovgata barnehage	Bjølsen barnehageenhet
3	Bjølsenhellinga barnehage	Bjølsen barnehageenhet
4	Vøyensvingen	Sagene barnehageenhet
5	Vøyensvingen	Sagene barnehageenhet
6	Pontoppidan	Sagene barnehageenhet
7	Bjølsendumpa	Akerselva barnehageenhet
8	Riflegata barnehage	Akerselva barnehageenhet
9		Torshov enhet
10	Margarinfabrikken bhg	Margarinfabrikken barnehageenhet
11	Margarinfabrikken bhg	Margarinfabrikken barnehageenhet
12	Margarinfabrikken bhg	Margarinfabrikken barnehageenhet
13	Lilleborg barnehage	Torshov enhet
14	Åsenhagen barnehage	Torshov enhet

Utvelgelsen av ansatte er avklart med bydelens hovedtillitsvalgte.

Rapportering til byrådsavdelingen

Når kurset er gjennomført skal det sendes en oversikt over antall kursdeltagere, antall timer, organisering av kurset og hvem som har hatt ansvar for norskopplæringen, til byrådsavdelingen. Vi skal også si noe om effekten av opplæringen.

Barnehageansattes kompetanse og tilnærming er viktig for barns språkutvikling. Norskferdighetene til de barnehageansatte er vesentlig for utviklingen av barns norskferdigheter.

Barne- og ungdomsavdelingen har stort fokus på utvikling. De ansatte er vår viktigste ressurs. Vi sikrer kvalitet i barnehagene gjennom kompetanseutvikling hos alle ansatte.

Bydeler skal ved nyansettelse i barnehage stille krav om at kandidaten behersker norsk skriftlig og muntlig tilsvarende norskprøve 3.

Det bør, i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene, gås opp retningslinjer for hvordan kravet til norskprøve 3 skal gjennomføres ved ansettelser. Det har foreløpig ikke kommet sentrale føringer på dette.

Forslag til vedtak:

Bydelsutvalget tar saken om kvalitet i bydelens barnehager med vekt på språkarbeid til etterretning.

BYDEL SAGENE

Knut Egger
bydelsdirektør

Godkjent og ekspedert elektronisk uten underskrift

Trykte vedlegg:

- Vedlegg 1: Plan for språkstimulering og språkmiljø
- Vedlegg 2: Skjema for kartlegging av språkmiljø i barnehagen
- Vedlegg 3: Oppsummering av språkarbeid i barnehagen
- Vedlegg 4: Anbefalt litteratur

Utrykte vedlegg:

Oslo kommune
Bydel Sagene
Barne- og ungdomsavdelingen

*Vedlegg til BUL-sak
12/93*

**PLAN FOR
SPRÅKSTIMULERING OG SPRÅKMILJØ I
I BYDEL SAGENE SINE BARNEHAGER**

**Bydel
Sagene**

INNHold	SIDE	
Kapittel 1	Bakgrunn for planen	3
	Innledning	3
	Mål	4
	Planen	4
	Årshjul	4
	Arbeidsgruppen	5
Kapittel 2	Barnas språkmiljø – en minstestandard	6
	Metoder og arbeidsmåter	6
Kapittel 3	Kartlegging av språk og språkmiljø	10
	Kartlegging av språkmiljø	10
	Kartlegging av barns språkferdigheter	10
	Barn med språkvansker	10
Kapittel 4	Flerspråklighet	12
Kapittel 5	Samarbeid med foreldre	14
Kapittel 6	De ansattes kompetanse	14
Kapittel 7	Samarbeidspartnere i forhold til språk	15
Vedlegg	1 Skjema for kartlegging av språkmiljø	
	2 Oppsummering av kartlegging i Bydel Sagenes sine barnehager	
	3 Anbefalt litteratur	

Kapittel 1 Bakgrunn for planen

Innledning

Språk er avgjørende for læring, sosiale relasjoner, vennskap og deltakelse i det demokratiske samfunnet. Småbarnsalderen er den grunnleggende perioden i barnets språkutvikling. Barnehagen er en institusjon for omsorg, danning, lek og læring.

Barns språkutvikling har en sentral plass i barnehagetradisjonen - kommunikasjon, språk og tekst er et av fagområdene det er formulert mål for i *Rammeplan for barnehagenes innhold og oppgaver*.

Hva snakker disse giraffene om?

I dag har alle barn rett til barnehageplass. I Bydel Sagene går 88,9 prosent av alle barn fra 1-6 år i barnehage, *årsmelding for 2011*. Barnehagetiden er en periode hvor systematisk språkstimulering har stor betydning for det enkelte barn. Barnets livslange læring starter i barnehagen. Kvaliteten på tilbudet er viktig for barnets nåsituasjon, videre læring i skolen og i samfunnet for øvrig. Bevisst språkstimulering må starte tidlig – god systematikk og tydelige mål for språkstimuleringen i barnehagen vil kunne gi bedre språk- og begrepsutvikling for det enkelte barn.

Språkkunnskapene til alle barn i Norge blir i dag kartlagt i 1. klasse. Mange barn begynner på skolen med behov for særskilt språkoppfølgning, noe som kan gi en dårlig start i forhold til mestrings opplevelser, sosiale relasjoner, vennskap og lese- og skriveinnlæring.

En kartlegging fra Rambøll Management i 2011, *kartlegging av språktiltak og sammenheng mellom barnehage og skole i bydelene i Oslo kommune*, viser at de fleste barnehagene i Oslo gjennomfører systematisk språk- og begrepsstimulering. Undersøkelsen viser også ulik praksis og ulik oppfatning av hva "systematisk" innebærer. Bydelenes årsberetning for 2010 beskriver at bydelene har mange språktiltak, men at det er vanskelig å si noe om effekten av tiltakene.

I Bydel Sagene ble det våren 2012 foretatt en uformell spørreundersøkelse, *vedlegg 2*, i alle de kommunale barnehagene. Hensikten var å kartlegge hva som gjøres i bydelens barnehager i forhold til språkstimulering, hvordan barnehagene definerer et godt språkmiljø og hvordan barnehagene følger opp barnas språkutvikling. Resultatet viser at alle barnehagene har et bevisst

forhold til betydningen av språkstimulering og et godt språkmiljø, men det finnes lite dokumentasjon og systematikk i arbeidet. Barnehagene i Bydel Sagene er svært bevisst på de voksnes rolle og kompetanse i arbeidet, men det er ulik grad av systematisk oppfølging av de ansattes utvikling og kompetanse på området. Barnehagene viser seg mindre bevisst på betydningen av det fysiske miljøet og tilrettelegging av omgivelsene i barnehagen.

Mål

Målsetting:

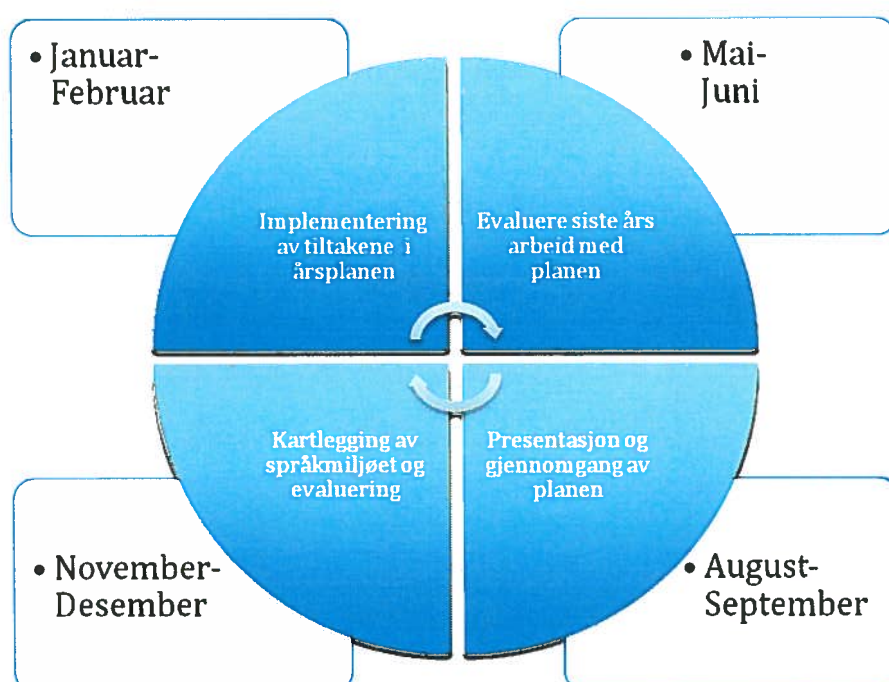
”Barnehagene i Bydel Sagene skal ha et godt språkmiljø og arbeide systematisk med språkstimulering, slik at alle barn starter på skolen med et best mulig utgangspunkt for videre læring og danning.”

Planen

Denne planen er forpliktende for alle de kommunale barnehagene i Bydel Sagene. De private barnehagene inviteres til samarbeid og implementering i arbeidet. Planen skal tydeliggjøre, gi klare føringer og være et redskap i arbeidet med språkstimulering og språkmiljø i våre barnehager. Planen skal gi eksempler på beste praksis og beskrive en minstestandard for språkarbeidet i barnehagene.

Det vil bli ført tilsyn med oppfølging av innholdet i hver enkelt barnehage. Alle pedagogiske ledere skal ha særskilt innføring i planens innhold.

Årshjul

Arbeidsgruppen

Planen har blitt utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av fagledere med særlig kompetanse og interesse for området og en spesialpedagog fra søknadskontoret for barn og unge i bydelen. Gruppen har blitt ledet av 2 enhetsledere for barnehagene.

Arbeidet er utført ved innhenting av gode eksempler fra andre bydeler, kartlegging i egen bydel, litteratur og egen kompetanse på området.

Kapittel 2 Barnas språkmiljø – en minstestandard

Metoder og arbeidsmåter

Personalets betydning og kompetanse

I Bydel Sagene sine barnehager vet personalet at de selv er svært viktige språklige modeller og forbilder for barna. Personalet skal på avdelings- og basemøter, personalmøter og i veiledning reflektere over avdelingens/basens språkmiljø og egen praksis.

De voksne lærer barna sosiale og språklige omgangsformer. De inspirerer barn til for eksempel å fortelle, lytte, samtale, diskutere, undre seg og leke med språket.

For å oppnå dette må de voksne være nærværende og oppmuntre aktivt til meningsfulle samtaler med barn. Meningsfulle og gode samtaler med barn bygger på barnets initiativ, erfaringer og nysgjerrighet.

Det fysiske miljøet

I Bydel Sagene sine barnehager utformes og tilrettelegges det fysiske miljøet slik at alle barn får gode muligheter til å delta aktivt i lek og andre varierte aktiviteter. Innenfor de gitte fysiske rammene for hver enkelt barnehage, gjør personalet mange egne valg når det gjelder innerom, uteareal og utstyr. Disse valgene påvirker leken, aktiviteten og språkbruken til barna. Personalets prioriteringer og bevisste bruk og tilrettelegging av det fysiske rom er avgjørende for språkmiljøet i barnehagen.

Tilgjengelige leker og materiell i et oversiktlig miljø skaper grunnlag for barns lek, aktivitet og læring. Barnas interesser og leketemaer skal til en hver tid ligge til grunn for utforming av det fysiske miljøet. For eksempel bør gruppen med dinosaurinteresserte fireåringer få en dinosaurpark istedenfor en dukkekrok.

Hverdagslæring

De hverdagslige rutinene, slik som matsituasjon, garderobesituasjon og bleieskift er tilrettelagt og brukes aktivt til språkstimulering. Personalet er bevisste viktigheten av et godt innhold i disse gjentagende situasjonene.

Barna skal i hverdagen få mulighet til læring og aktivitet i mindre grupper.

Opplevelser som grunnlag for læring – dokumentasjon

Barn lærer best når de er aktivt handlende og utforskende. De må se, høre, røre og gjøre. Aktiviteter, turer, erfaringer og opplevelser gir mening for barna og stimulerer til kommunikasjon og felles fokus.

Bilder med tekst, av barnas opplevelser, interesser og aktiviteter bør synliggjøres i barnehøyde og derigjennom inspirere til samtale og mimring.

Litteratur

God krok for konsentrert lesing.

Bokhyllene med tilgjengelige bøker i barnehøyde.

Barnehagens lesestue er et populært sted.

Utvalget av bøker bør ha variasjon og kvalitet – eventyr, bildebøker, fakta, sangbøker, poesi. Utvalget av litteraturen skal gjenspeile barnas nivå og interesse og må jevnlig vurderes og byttes ut.

For de minste barna bør det velges bøker med enkle fortellinger. Bøkene bør inneholde få figurer og handlingsforløpet bør være lett å følge.

Høytlesing, fortelling og samtale med alle barn bør gjøres hver dag. For eksempel en fortelling ved spisebordet eller en samtale om bilen som kjørte forbi.

For å visualisere og konkretisere litteratur må det brukes konkrete og gjerne dramatisering.

"Gullhår smakte på grøten i den store bollen."

Vi oppfordrer til bruk av biblioteket på Sandaker senteret der personalet har stor kompetanse på barnelitteratur.

Rim, regler, dikt og sang

Alle barn skal jevnlig oppleve rim, regler, dikt og sang i samlingsstunder eller i mindre grupper, gjerne spontant i løpet av dagen. Valg av rim, regler, dikt og sang skal gjenspeile barnas interesser og kunnskapsnivå.

Rollelek

De voksne skal stimulere og tilrettelegge for rollelek. Voksne skal støtte gjennom å utdype, tilføre nye impulser, utstyr og objekter. Det bør være et godt utvalg av utkledningstøy som kjoler, skjorter, sko, hatter og vesker. Det bør også finnes tepper, dukker/figurer, kjøkkenutstyr med mer.

Konstruksjonslek

Barna skal ha tilgang til mange og ulike typer klosser, lego og annet konstruksjonsmaterieill. Det skal tilrettelegges for utforsking og eksperimentering med tyngde, lengde, høyde, antall, rom og form.

Spill

De voksne må introdusere, inspirere, lære barna å spille spill og gjerne være med selv.

Følelsspillet er morsomt og spennende!

Adna fikk i oppgave å dele ut klemmer!

Materiell

Alt materiell og alle leker er språkstimulerende hvis de brukes bevisst. Det er viktig at de voksne benevner og bruker riktige begreper i samtale med barn. Det er fint å lage eget materiell eller samle sammen konkreter til å bruke i eventyrfortelling, samtale og sang.

Kapittel 3 Kartlegging av språk og språkmiljø

Kartlegging av språkmiljø

Barn lærer språk i et språkmiljø, det vil si ved å være i omgivelser hvor språk brukes. Et rikt og variert språkmiljø i barnehagen er med på å fremme en positiv språkutvikling for barn, og er derfor et viktig tiltak i barnehagenes språkstimuleringsarbeid. Å ha et rikt og variert språkmiljø, som inkluderer alle barns varierte behov og språklige nivå er krevende. En måte å evaluere eget språkmiljø på er ved å kartlegge nettopp språkmiljøet.

Ved å kartlegge språkmiljøet i en barnehage får vi en systematisk oversikt over hvilke språkstimulerende tiltak som er en del av hverdagen. Vi får også en oversikt over om barn faktisk møter den språkhverdagen vi mener er viktig for at de skal lære å ta i bruk språk på den måten vi forventer.

Når vi kartlegger et språkmiljø ser vi på den totale (språk) praksisen i en barnehage, det vil si blant annet de sosiale aspektene ved språk, som lek og rutinesituasjoner. Vi ser på tilgang til og bruk av litteratur, relasjonsbygging, samarbeid med foreldre og personalets kompetanse.

Se vedlegg 1: "Skjema for kartlegging av språkmiljø".

Kartlegging av barns språkferdigheter

Når vi opplever at barn ikke utvikler språk som forventet, og de befinner seg i gode og stimulerende språkmiljøer, kan en kartlegging av barnets individuelle språkferdigheter være nyttig. En individuell kartlegging vil kunne si oss noe om hvor et barn har sine styrker og hvor det har utfordringer, og dermed være til hjelp i tilretteleggingsarbeid for videre språkstimulering.

Barn med språkvansker

Det er stor variasjon i barns språkutvikling. Det kan være vanskelig å avgjøre om eller når et barn faktisk er forsinket i språkutviklingen og har behov for ekstra tilrettelegging, om det har språkvansker, eller om det "bare" bruker litt ekstra tid. Under følger noen punkter som kan indikere at barn strever litt ekstra med språkinnlæringen:

- Barn som ikke bruker ettordsytringer ved 1 ½ årsalder
- 2-åring med mangelfull språkforståelse
- 3-åring som ikke bruker treordsytringer
- Barn som viser liten interesse for språklige aktiviteter (samtaler, bli lest for) eller som tar lite språklig initiativ
- Begrenset samlek med jevnaldrende
- 4-5-åring som er vanskelig å forstå for fremmede
- Glemmer hva ting heter
- Strever med oppmerksomhet og konsentrasjon i språklige situasjoner
- Leker ofte med yngre barn

Språkkartlegging kan gjennomføres i barnehagen ved hjelp av friobservasjoner eller for eksempel TRAS, eller ved hjelp av spesialpedagog / logoped fra Søkknadskontoret for barn- og ungetjenester. For barn som har språkvansker, eller utfordringer knyttet til språkutvikling, bør det lages egne mål for språkarbeidet fremover. Kortsiktige mål skrives ned sammen med konkrete arbeidsmåter barnehagen planlegger å bruke for å oppnå de kortsiktige målene.

Kapittel 4 Flerspråklighet

En rekke barn i vår bydel har et annet morsmål enn norsk og lærer norsk som andrespråk i barnehagen. Noen barn har stor språkkompetanse både på morsmål og på norsk, mens andre har et godt utviklet morsmål og et mindre utviklet andrespråk (norsk) når de begynner i barnehagen.

Vi har barn fra mange land!

Flerspråklighet som en ressurs

Vi skal legge til rette for at barnet utvikler språk med utgangspunkt i de forutsetningene barnet har. Vi skal jobbe med personalets holdninger, og vi jobber for at flerspråklighet skal sees på som en ressurs for det barnet det gjelder, for barnegruppen og for samfunnet.

Morsmål

Morsmål kan også kalles for "hjertets språk" og er sterkt knyttet til identitet, følelser og relasjoner. Morsmål har en sentral rolle i barnets utvikling av norsk som andrespråk. "Om barnet har utviklet sitt begrepsforråd på et språk, så innebærer andrespråksinnlæringen i stor utstrekning å sette nye etiketter på allerede kjente begreper", *Engen og Kulbrandstad, 2000 s.169.*

Vi oppfordrer foreldre til å snakke morsmål hjemme med barna sine.

Foreldrene kan støtte sine barns språkutvikling ved å fortelle og forklare om temaer og aktiviteter barnet skal være med på i barnehagen. Dette krever et nært samarbeid med barnets hjem. Et eksempel på dette kan være at foreldrene kan lese eventyr som det blir jobbet med i barnehagen på morsmålet hjemme.

Både barnehage og hjem bør benytte seg av den flerspråklige avdelingen på biblioteket hvor de låner ut kjente barnebøker og lydbøker på ulike språk. Informasjon om det flerspråklige bibliotek finner man på www.deichman.no.

For de med svært lite norskkunnskaper kan man i samarbeid med foreldrene utarbeide en enkel ordliste med dagligdagse begreper på morsmål (sulten, tørst, do etc.) Ordene kan gjerne illustreres for å kunne brukes som støtte.

Metoder i barnehagen

Personalet i barnehagen må jobbe med metoder som er kommunikasjonsstøttende for barnet, ved for eksempel bruk av konkrete(bilder, figurer og gjenstander) og visualisering.

Faste dagsrytmer og rutiner kan være med på å skape forutsigbarhet for de barna som ikke snakker norsk. Dagsrytmen bør også visualiseres.

Hovedfokus er blant annet å bruke god tid, gjentakelse og å jobbe temabasert. Formidlingen av et eventyr bør gjøres flere ganger og på forskjellige måter. Smågrupper med begrepstrening og fokus på forståelse i forkant gjør det lettere for disse barna å holde konsentrasjonen i for eksempel en samlingsstund der det kjente materialet/eventyret blir presentert for flere barn.

Personalet må vise interesse og anerkjennelse for barnets helhetlige språkkompetanse og drive med systematisk observasjon for å kunne tilpasse språkarbeidet etter barnets kunnskaper og interesser.

Kapittel 5 Samarbeid med foreldre

Personalet må synliggjøre viktigheten av språkstimulering og en god språkutvikling i det daglige samarbeidet med foreldre. Gjennom forskjellige typer dokumentasjon (månedsbrev, ukeplaner, tekstskapning, utstillinger etc.) og samtaler skal det synliggjøres hvordan barnehagen aktivt arbeider med språkmiljø. Barnehagen skal veilede foreldre i forhold til samspill og hvordan snakke med barn.

Foreldreveiledningsprogrammet ICDP er et verktøy vi kan bruke. Innenfor språkutvikling er det særlig tre temaer innenfor ICDP-programmet som er viktige og som barnehagepersonalet er bevisste i den daglige kommunikasjonen med barn:

- Følelsesmessig kommunikasjon. Snakk med barnet ditt om det det er opptatt av og prøv å få i gang en «følelsesmessig samtale».
- Gi mening til det barnet opplever av omverdenen ved å beskrive det dere opplever sammen og ved å vise følelser og entusiasme.
- Utdyp og gi forklaringer når du opplever noe sammen med barnet ditt.

Karsten Hundeide og Henning Rye, se www.icdp.no

Kapittel 6 De ansattes kompetanse

Barnehageansattes kompetanse og tilnærming er viktig for barns språkutvikling. Norskferdighetene til de barnehageansatte er vesentlig for utviklingen av barns norskferdigheter.

Barne- og ungdomsavdelingen har stort fokus på utvikling. De ansatte er vår viktigste ressurs. Vi sikrer kvalitet i barnehagene gjennom kompetanseutvikling hos alle ansatte.

Bydeler skal ved nyansettelse i barnehage stille krav om at kandidaten behersker norsk skriftlig og muntlig tilsvarende norskprøve 3.

Kompetanseheving: Forventninger og bruk av planen.

- Fagdag der tema er språkstimulering og språkmiljø.

Kompetanseheving: Språkstimulering og språkmiljø

- Veiledning av nyutdannede førskolelærere, *Plan for veiledning av nyutdannede førskolelærere i Bydel Sagene, Oslo Kommune*
- Opplæring satt i system i hver enkelt barnehage
- Assist, Assist opplæringskurs, *Bydel Sagene, Oslo Kommune*

Byrådsavdeling for kunnskap og utdanning utarbeider for tiden en standard for norskferdigheter, innen prosjekt Oslobarnehagen.

Kapittel 7 Samarbeidspartnere i forhold til språk

I Bydel Sagene ønsker vi et tverrfaglig og forebyggende fokus for alt arbeid med barn og unge, og dermed også for språkarbeid i barnehagen. Personalet i barnehagen skal ha oversikt over de forskjellige tilbudene i bydelen og kunne videreformidle relevante tilbud til foreldre og barn.

Søknadskontoret for barn og unge

Vi samarbeider med bydelens søknadskontor for barn- og ungetjenester når det gjelder behov for spesialpedagogiske tiltak, eksempelvis innenfor logopedi. Spesialpedagogene ved søknadskontoret kan bistå barnehagene med observasjoner, kartlegging, spesialpedagogiske tiltak og vurderinger, og veilede både barnehagepersonell og foreldre ved forespørsel. Spesialpedagogisk veiledning fra søknadskontoret er et lavterskeltilbud, og barnehagene får hjelp ved å henvende seg direkte til spesialpedagogene. Ved ønske om videre utredning fra PPT må henvisning fra barnehagene gå via søknadskontoret.

Helsestasjon

Vi har samarbeid med helsestasjonen i forhold til språk 4, hvor vi får tilbakemelding om behov for språksatsning rundt enkelt barn dersom foreldre samtykker til det.

Skolene

Det er etablert et godt samarbeid rundt overgangen barnehage skole hvor språk er et sentralt element. Vi følger *Oslostandard for samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole*. www.byrådsavdeling-for-kunnskap-og-utdanning.oslo.kommune.no

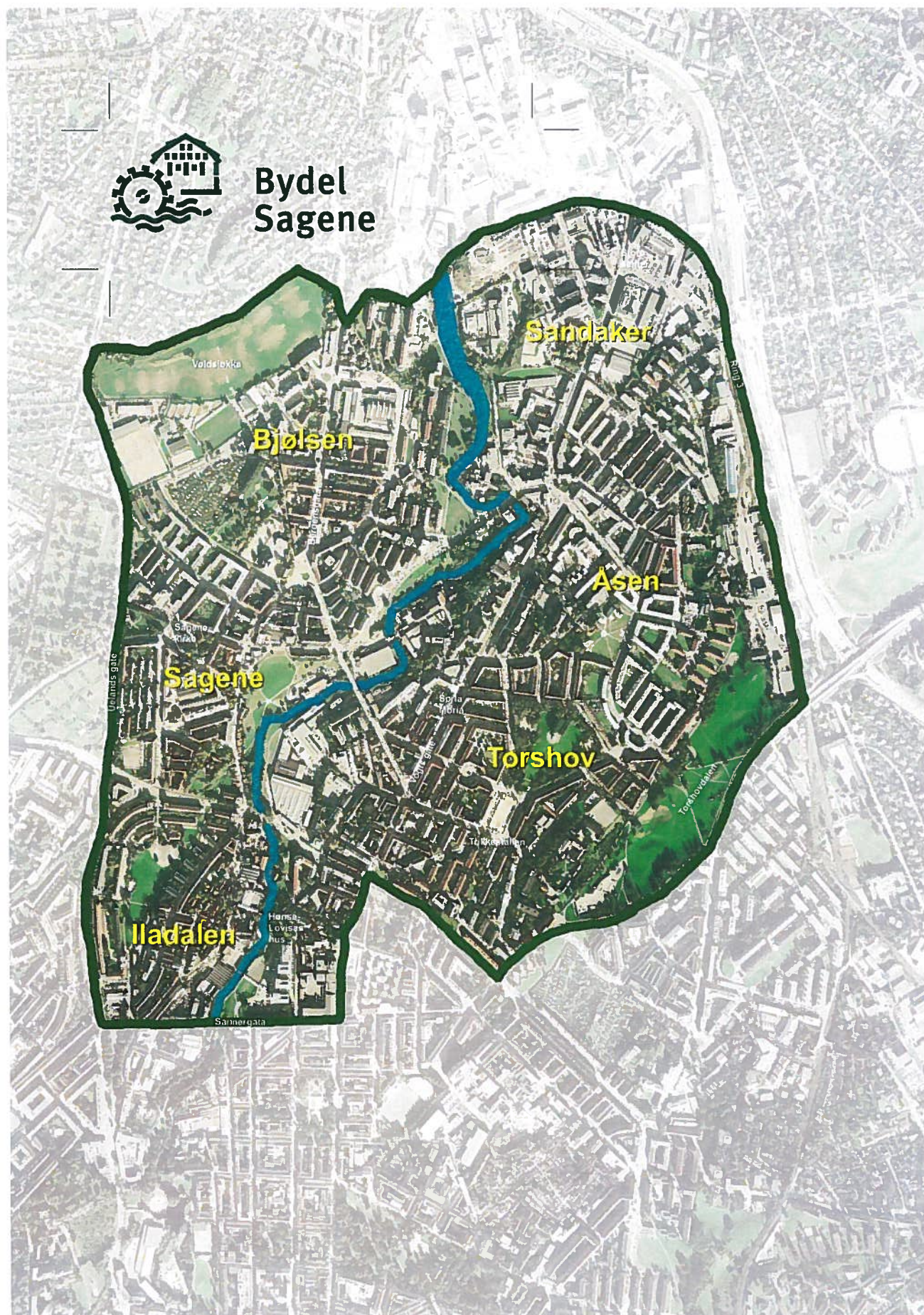
Vannvokterboligen

Vannvokterboligen har ulike tilbud til både barn og foreldre der det fokuseres på språk.

Vi har bedre skolestart, et tilbud til 4-5 åringer som ikke har ordinær barnehageplass.

I Mobanosa (mor-barn-norsk-sammen) får mødre og barn lære det norske språket sammen, med utgangspunkt i hverdagen.

Åpen barnehage for 2-4 åringer er et tilbud til foreldre som ikke er i jobb og har barna hjemme. Dette tilbudet kan ses som en forlengelse av Mobanosa da det i stor grad er samme brukergruppe, men betoningene av samspill er sterkere her.

Skjema for kartlegging av språkmiljø i Bydel Sagene

I Bydel Sagene er vi bevisste på at språkstimulering starter tidlig, og at god systematikk og tydelige mål for språkstimuleringen i barnehagen vil kunne gi bedre språk- og begrepsutvikling for det enkelte barn.

For å styrke og støtte et tydelig og systematisk språkmiljø i bydelens barnehager er det her valgt et skjematisk kartleggingsverktøy som omhandler viktige elementer i forhold til språkstimulering og språkmiljø. Vi har tatt inn elementer fra Bydel Stovner og Bærum kommune sine kartleggingsverktøy.

Kartleggings skjemaet er ment som et verktøy i arbeidet med egenvurdering av barnehagens språkmiljø, en vurdering av egen praksis som kan ligge til grunn for videre planlegging av språkhverdagen. For hvert område som vurderes er det et A, B og C-spørsmål. A-spørsmålet omhandler barnehagens syn på det aktuelle området. B-spørsmålet etterspør hva som gjøres i barnehagen i dag, mens C-spørsmålet er tiltaksrettet.

Den gode samtalen

- A. Hvilke situasjoner i hverdagen preges av gode samtaler mellom barn/barn og mellom barn /voksen? Hva er en god samtale for 2-åringer og for 5-åringer?
- B. Hva gjør barnehagen for å fremme gode samtaler?
Se tre temaer fra ICDP, side 13 i planen.
- C. Hvilke tiltak vil barnehagen sette inn for å skape flere gode samtaler i tiden fremover?

Lek

- A. Hvilke lekesituasjoner ser barnehagen på som språkstimulerende?
- B. Hva gjøres for at leken skal bli mer utviklende språklig sett?
- C. Hvilke tiltak vil barnehagen sette inn for at barns lek og egne initiativ skal bli mer utviklende for språket?

Vedlegg 1 – Skjema for kartlegging av språkmiljø

Sosial kompetanse

- A. Ser barnehagen eksempler på sammenheng mellom barnets språkferdigheter og dets samhandling med andre barn og voksne (sosial kompetanse)? Beskriv/drøft dette.
- B. Preges hverdagen av at det legges til rette for at barn blir innlemmet i gode relasjoner som er språkutviklende?
- C. Hva vil barnehagen gjøre for å legge bedre til rette for gode relasjoner mellom barna?

Lek med språket

- A. Hvilke former for språklek opplever barna i hverdagen (for eksempel regler, spontan riming, lek med ord fra ulike språk)?
- B. Er leken initiert av barn eller voksne?
- C. Hva vil barnehagen gjøre for å stimulere til mer språklek hos barna?

Bøker/fortellinger

- A. På hvilken måte preger bøker, lydbøker og fortellinger hverdagen?
 - i planlagte situasjoner?
 - i spontane situasjoner?
- B. Hvordan og hvor ofte benyttes muntlige fortellinger og litteratur?
- C. Hva vil barnehagen gjøre for å stimulere til mer lese og fortellerlyst?

Flerspråklige barns språkutvikling

- A. På hvilke måter ser barnehagen at barn tilegner seg norskferdigheter?
- B. 1: Hvordan legges det til rette for at flerspråklige barn skal lære seg norsk?
 - i en startfase?
 - i en videreutviklingsfase?
- 2: Hva gjøres for å støtte barns morsmålsutvikling?
 - i en startfase?
 - i en videreutviklingsfase?
- C. Hva vil barnehagen gjøre for å styrke flerspråklige barns norsklæring?

Ivaretagelse av enkeltbarn

- A. Hvordan ser barnehagen at enkeltbarn har nytte av et godt språkmiljø i barnehagen?
- B. Hva gjøres for at alle barn skal dra nytte av barnehagens språkmiljø (for eksempel språkgrupper, språkrom, lekegrupper og lignende)?
- C. Hvilke tiltak vil barnehagen sette inn for å bedre ivareta enkeltbarn?

Vedlegg 1 – Skjema for kartlegging av språkmiljø

Foreldresamarbeid

- A. I hvilke situasjoner ser personalet at foreldre er en del av barnehagens språkmiljø?
- B. Hva gjøres for å benytte foreldre som ressurs for barnehagens språkmiljø?
- C. Hva skal gjøres for å involvere foreldrene mer i barnehagens språkarbeid?
 - i barnehagen
 - i hjemmet

Kompetanseheving av personalet

- A. Når ser man at personalets kompetanse om barns språkutvikling påvirker det daglige samværet med barna?
- B. Hva gjør barnehagen for å øke personalets kompetanse på språkområdet?
- C. Hva vil barnehagen gjøre for å få et enda bedre språkmiljø?

Språkstimulering og språkmiljø i bydel Sagene sine barnehager

Det ble opprettet en arbeidsgruppe i januar 2012 som ønsket å kartlegge hva som gjøres i bydelens barnehager på dette området og hvordan barnehagene definerer et godt språkmiljø. Alle avdelinger i bydelens barnehager ble bedt om å besvare tre spørsmål om språk og språkarbeid på sin avdeling. Dette er oppsummeringen av alle svar, kategorisert under ulike rubrikker.

Språkarbeid i bydel Sagenes barnehager

1. Hverdagssituasjoner

- måltider
- av- og påkledning, garderobesituasjon
- toalett/stelle situasjon
- voksne som deltar i lek og setter ord på ting og følelser
- voksne tilstede, lyttende og tilgjengelige
- turer; erfare og sette ord på opplevelser
- undre seg sammen med barn
- voksne bevisst sin rolle som språkmodell (hva sier vi til barna, hvordan)
- snakke med barna; svare på det de lurer på, stimulere til spørsmål
- være observant i forhold til hva barna er opptatt av og inviterer til samtale
- lete opp tema på internett som barna interesserer seg for og vil vite mer om
- bruke innholdsord, unngå "den" o.l.
- gi barna tid og rom til å snakke
- øyekontakt, bekreftelse, prøve å hjelpe / sette ord på

2. Litteratur

- besøke biblioteket
- høytlesing, lydbøker
- lese krok med bøker tilgjengelig for barna
- har bøker tilgjengelig på basen, tilbyr ofte å lese for barna.
- leselogg
- Snakker om og benevner hva vi ser i bøker
- bokstaver, ord og navn i barns høyde
- stryker pekefingeren over teksten når det leses fra bok (illustrerer leseretning)
- peker på bildet når tekst og bilde samsvarer
- historiefortellinger; vi har månedens bok/eventyr
- fortelle historier fra virkeligheten
- lage egne historier / bøker
- tekstskaping
- eventyr med flanellograf
- jobber med to-tre eventyr i året; forteller, dramatiserer, synger, maler og gjør forskjellige aktiviteter ut fra det enkelte eventyret
- øver på å tegne og skrive bokstaver på ark og pc

3. Språklig bevissthet

- rim, regler og sang
- lek med ord og babbler, rimer og tuller med språk
- lage lyder, munnmotorikk og stemmeeksperimentering
- jobbe med lyder i hverdagen
- forteller vitser og gåter
- turtaking

4. Visualisering av språk

- bildekort
- dagstavle
- flanellograf
- bruk av konkreter i eventyr
- bruke bilder som utgangspunkt for gjenkjennelser og samtaler
- fokus på å koble ord til konkreter
- tegn til tale
- temaarbeid
- drama, rollespill
- visualisert månedsplan
- språkkoffert

5. Organisering

- språkgrupper
- en til en situasjoner med barn
- tegn til tale
- samlingsstund, eventyrstund
- tema over tid
- turer
- leselogg
- førskolegruppe
- utforming av fysisk miljø
- Magne Nyborg, Språksprell, ABC - 123
- ASSIST

6. Flerspråklighet

- oppmuntre til bruk av morsmål
- språkgrupper spesielt i forhold til norskopplæring
- "språkbro" – visualiser dagsrytme og aktiviteter med bilder som støtte til det verbale språket, slik kan barna se hva som skal skje/ har skjedd også sammen med foreldrene sine selv om de ikke snakker norsk – kan da snakke om det på morsmålet.

Et godt språkmiljø

1. Hverdagssituasjoner

- Språket brukes aktivt i alle hverdagssituasjoner.
- Det settes ord på handling. Det settes ord på hva man gjør mens man gjør det.
- Ansatte stiller undrende spørsmål
- Voksne som samtaler så mye som mulig med barna, rom for dialog
- Språket brukes i leken, deltagende voksne i leken
- Barn og voksne setter ord på følelser
- Aksepterende, lyttende og engasjerte voksne
- Voksne som bevisste språkmodeller, utvider språket til barna, gjentar i stede for å korrigere.
- Voksne som tilpasser språket til barnas nivå
- Godt foreldresamarbeid
- Voksne som følger barnets initiativ, ser hvert enkelt barn, sørger for øyekontakt
- Voksne som er bevisst andre kommunikasjonsmåter (kroppsspråk, dans, bevegelse, tegning, maling)
- Repetisjoner
- Voksne som gir barna felles opplevelser
- Barna utfordres
- Mye lek, humor og glede
- Voksne som sjekker ut at barna forstår

2. Litteratur

- Bøker i ulike sjangere er tilgjengelige for barna
- Oppmuntrer barna til å se og bla i bøkene selv
- Bruker eventyr og fortellinger (dramatisere, synge, male og andre aktiviteter)
- Lager fortellinger, gjenforteller
- Høytlesing
- Se sammen og snakke om bildene i bøkene
- Voksne som forteller historier og deler erfaringer

3. Språklig bevissthet

- Tulle med språk
- Sang, sangleker
- Rim og regler
- Rytme

4. Visualisering av språk

- Bruk av konkrete for å støtte verbal språket
- Bruk av bilder
- Tegn til tale
- Visualisering med bild og skrift, i barnas høyde
- Samtaler om bilder av barna, familiene deres og barna på avdelingen

5. Organisering

- Trygge rammer
- Dynamiske samlingsstunder
- Språkfokus innenfor sosial kompetanse
- Tilrettelegging for lek
- Fysisk aktivitet og utelek
- Bevissthet rundt respekt, medvirkning og likestilling
- Utnytte rutinesituasjoner til språklig samspill
- Tilrettelegging for smågrupper eller arbeid med enkelt barn

6. Flerspråklighet

- Foreldresamarbeid
- Trygghet i bruk av morsmål, stolthet
- Språk og identitet hører sammen
- Tilrettelegge for at de barn som ikke kan så godt norsk får uttrykket seg.
- Voksne som behersker språket godt selv

Hvordan ser dere at barna har språkutvikling?

- **Uformelle observasjoner:**
 - mer dialog
 - opplever at konfliktnivået synker
 - opplever økt medvirkning og initiativ fra barna
 - barna leker mer med hverandre
 - opplever økt ro og konsentrasjon
 - opplever at barna bruker språket mer aktivt (i lek, i aktivitet, forteller historier)
 - barna leker med språket (rimer, hermer, tuller)
 - barna synger sanger
 - barna viser stor interesse og glede for bøker og eventyr
 - forbedrer grammatikken
 - bedre uttale, flere lyder på plass
 - sammenligner barn
 - noen av barna bruker flere og flere tegn
 - flere norske ord fra de barna med norsk som andrespråk
 - opplever at barna forstår flere beskjeder og instruksjoner
- Registrerer at barn går fra babling til flere ord og etter hvert hele setninger
- Bruker bøker og stiller spørsmål etterpå
- Kartlegging (ved misstanke om forsinkelse)
- Kartleggings skjemaer: Tras, Språksprell, Alle er med
- Samarbeider med hjemmet, foreldre gir tilbakemeldinger om at språket utvikler seg.
- Individuelle oppfølgingsplaner for barn som har vedtak, konkrete mål evalueres

Anbefalt litteratur

- (2011): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*, Kunnskapsdepartementet
- (2006): *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold*, Kunnskapsdepartementet
- (2009): *Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen*, Kunnskapsdepartementet
- Engen og Kulbrandstad (2000): *Tospråklighet og minoritetsundervisning*, Gyldendal Norske forlag
- Hundeide og Rye: www.icdp.no
- Bredtvet kompetansesenter (2007): *Språkveilederen*
- Thorbergesen (2007): *Barnehagens rom* Pedagogisk Forum
- Nordahl og Misund (2009): *Læring gjennom mestring, Skoggruppetoden* Sebu Forlag
- Hjermand og Haanes (red.) (2009): *Barn* Universitetsforlaget
- Valvatne og Sandvik (2007): *Barn, språk og kultur, Språkutvikling fram til sjuårsalderen* Cappelen forlag
- Tetzchner, Feilberg, Hagtvet m.fl. (1993): *Barns språk* Gyldendal Norsk forlag
- Solstad (2008): *Les mer! Utvikling av lesekompetanse i barnehagen*
- Sandvik og Spurkland (2009): *Lær meg norsk før skolestart!: Språkstimulering og dokumentasjon i den flerkulturelle barnehagen* Cappelen Damm
- Fougner (2005): *Under fortellingstreet, eventyr fra Pakistan til Norge* Universitetsforlaget
- Hagtvet (2004): *Språkstimulering* J.W. Cappelen Forlag
- Høigård (2006): *Barns språkutvikling* Universitetsforlaget
- Løken og Melkeraaen (1995): *Språkstimulering med flerspråklige barn* Ad Notam Gyldendal
- Hoel, Bråthen og Kaasa: *Les for meg, pliiis! Om barn, litteratur og språk – Lastes ned fra Lesesenteret UIS:*
http://lesesenteret.uis.no/kurs_og_boeker/boeker_og_hefter/article11386-588.html